

STASYS SKRODENIS (1938–2026)

Stasys Skrodenis. Nuotrauka iš: <https://inx.lv/JjRdW>

2026 m. vasario 16-ąją mirė kalbininkas, habil. humanitarinių mokslų daktaras (1992), lietuvių folkloro, baltų ir Baltijos finų kultūrinių ryšių tyrinėtojas, puoselėtojas, vertėjas, Suomų literatūros draugijos narys korespondentas (1975), Kalevalos draugijos narys (1992), Donelaičio draugijos (visos Helsinkyje) garbės narys, ilgametis Vilniaus pedagoginio universiteto (dabar Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija) Lietuvių literatūros katedros profesorius Stasys Skrodenis (1938–2026). Svarbiausios jo mokslinių tyrinėjimų sritys buvo lietuvių kalendorinių apeigų tautosaka ir papročiai, lietuvių folkloristikos istoriografija, lyginamieji lietuvių ir suomių liaudies dainų tyrinėjimai, lietuvių folkloras ir folkloristika, senoji ir XIX a. lietuvių literatūra, lietuvių ir Baltijos finų kultūriniai bei literatūriniai ryšiai.

S. Skrodenis gimė 1938 m. sausio 16 d. buvusio Skaudvilės valsčiaus Padvarių kaime (Šilalės r.), netoli Baublių, kuriame Dionizas Poška įkūrė pirmąjį Lietuvoje kraštotyros (senienų) muziejų. Jo išsaugojimui, populiarinimui S. Skrodenis paskyrė didelę savo gyvenimo dalį ir nemažai darbų.

Mokslo kelią jis pradėjo Skaudvilėje. 1955–1960 m. lietuvių kalbą ir literatūrą studijavo Vilniaus universitete. Tuo laikotarpiu aktyviai įsijungė į folklorinę veiklą, pradėjo rinkti tautosaką. Baigęs studijas 1960–1965 m. dirbo Lietuvos kalbos ir literatūros institute, čia rengė dainuojamosios tautosakos tekstų kartotekas, dalyvaudavo instituto rengiamose ekspedicijose.

Vėliau studijavo aspirantūroje ir 1968 m. apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją. Jos tema buvo lietuvių kalendorinių apeigų tautosaka.

1965–1976 m. dirbo Respublikinėje bibliotekoje (dabar Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka). 1972–1973 m. joje ėjo Rankraščių skyriaus vedėjo pareigas.

1973 m. pradėjo dėstyti Vilniaus pedagoginio instituto (vėliau – Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuvos edukologijos universitetas, dabar – Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija) Lietuvių ir užsienio literatūros katedroje, dėstė lietuvių tautosaką, senąją lietuvių literatūrą, XIX amžiaus literatūrą, vadovaudavo studentų tautosakinėms praktikoms, rūpindavosi tautosakos archyvo kaupimu. 1978 m. institute jam buvo suteiktas docento ir profesoriaus vardas, 1992 m. – habilituoto mokslo daktaro laipsnis. 1985–1989 m. S. Skrodenis buvo šio instituto Lietuvių ir užsienio literatūros katedros vedėjas. Eidamas šias pareigas dalyvaudavo mokslo tarybų, doktorantūros komitetų, leidinių redakcinių kolegijų veikloje, vadovavo mokslo darbus rašiusiems aspirantams (dabar disertantai) bei recenzuodavo jų darbus. 1992 m. apgynė habilituoto daktaro mokslinį darbą tema „Baltai ir jų šiaurės kaimynai: lietuvių-estų-suomių senieji kultūriniai-folkloriniai ryšiai“.

Penkerius metus (1999–2004 m.) S. Skrodenis buvo Lietuvos mokslo tarybos narys.

Itin reikšminga S. Skrodenio veiklos sritis – lietuvių ir suomių kultūrinių ryšių tyrinėjimai.

1975 m. jis tapo Suomų literatūros draugijos nariu-korespondentu, 1990 m. kartu su kitais ben-

draminčiais atkūrė Lietuvos ir Suomijos draugiją, 1990–2010 m. buvo šios draugijos pirmininkas, nuo 2011 m. – tarybos narys.

Išvertė į lietuvių kalbą įvairių suomių autorių knygų, tarp jų ir Augusto Niemio „Lituanistinius raštus“ (1996 m.), rašytojos Mailos Talvio raštus, kuriuose yra svarbių lituanistinių motyvų. Jis į lietuvių kalbą išvertė ir nemažai estų bei sorbų autorių grožinės literatūros bei mokslinių tekstų.

Per savo gyvenimą S. Skrodenis parašė, išvertė, parengė spaudai ir išleido daugiau kaip 50 knygų, paskelbė apie 700 mokslo ir mokslo populiarinimo bei enciklopedijoms skirtų straipsnių. Tarp reikšmingiausių jo leidinių išskiriamos monografijos „Baltai ir jų šiaurės kaimynai“, „Suomija ir Lietuva: istorinių ir kultūrinių ryšių vagos“, straipsnių rinkiniai „Folkloras ir folklorizmas“, „Folkloras ir gyvenimas“, knygos apie Baublius ir Dionizą Pošką, atsiminimų knyga „Baublio paunksmė“ (2018), lietuvių ir suomių kultūrinius ryšius plačiai pristatančios leidinys „Manoji Suomija“ (2022).

Paskutiniaisiais savo kūrybinio darbo metais jis sudarė ir išleido žymių lietuvių folkloristų Antano Mockaus, Juozo Baldžiaus, Zenono Slaviūno rinktinius raštus. Jam vadovaujant doktorantai rašydavo ir sėkmingai apgindavo disertacijas lietuvių liaudies folkloro, tradicijų, papročių, etnoso temomis.

Jaunystėje išmokęs groti bandonija ir birbyne, neužmiršo jų ir vėliau, kaip ir tų tradicijų, kurias į gyvenimą išsinešė iš namų, savo gimtojo krašto.

S. Skrodenis 1998 m. apdovanotas Suomijos Liūto riterių Komandoro ordinu, 2005 m. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi, 2008 m. – Jono Basanavičiaus premija, 2013 m. – Dionizo Poškos literatūrinė premija. 2025 m. jam suteiktas Šilalės garbės piliečio vardas.

Išspausdintos Stasio Skrodenio knygos

- *Dangus, kunigai ir liaudis*: antireliginė lietuvių tautosaka / Kazys Grigas, Stasys Skrodenis. – Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963. – 362 p.

- *Liaudies dramos užuomazgos lietuvių kalendorinėse apeigose*. – Vilnius, 1966. – 14 p.

- *Respublikinė biblioteka, 1919–1969* / Stasys Elsbergas, Algimantas Lukošius, Stasys Skrodenis. – Vilnius, 1969. – 159 p.: iliustr.

- *Kalbininko Kazimiero Jauniaus rankrašti-*

nis palikimas: katalogas ir publikacijos. – Vilnius, 1972. – 367 p.: iliustr.

- *Baubliai*. – Vilnius: Mintis, 1974. – 32 p.: iliustr.

- *Baubliai*. – 2-asis leidimas. – Vilnius: Mintis, 1977. – 31 p.: iliustr.

- *Suomių literatūra lietuvių kalba = Suomen kirjallisuutta liettuan kielella*: bibliografija. – Vilnius, 1977. – 70 p.

- *Raštai / Vladas Rekašius* (sud. Stasys Skrodenis, Romas Šarmaitis). – Vilnius: Vaga, 1983. – 245 p.: iliustr.

- *Tautosakos rinkimo pagrindai*: mokymo priemonė. – Vilnius, 1985. – 99 p.

- *Baubliai: svarbiausios žinios*. – Vilnius: Mintis, 1986. – 15 p.: iliustr.

- *Lietuvių tautosaka scenoje*: mokymo priemonė. – Vilnius, 1987. – 106 p.

- *Tautosakos rinkimo pagrindai*: metodiniai nurodymai. – 2-asis leidimas. – Vilnius: Lietuvos kraštotyros draugija, 1989. – 138 p.

- *Baltai ir jų šiaurės kaimynai: lietuvių-estų-suomių senieji kultūriniai-folkloriniai ryšiai*. – Vilnius: Vaga, 1989. – 344 p.

- *Augustas Robertas Niemis*: medžiaga bibliografijai. – Vilnius: Vilniaus pedagoginis institutas, 1992. – 34 p.: iliustr.

- *Lietuviški suomiški pokalbiai = Kuinka sanotaan suomeksi*: ABC programa. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993. – 41 p.

- *Dvi meilės: raštai / Maila Talvio*. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1994. – 371 p.

- *Nemuno krašto aidai: laišakai Mailai ir Josepiui Mikoloms* (dail. Romas Orantas). – Vilnius: Džiugas, 1996. – 361 p.: portr.

- *Lituanistiniai raštai: lyginamieji dainų tyrinėjimai / Aukusti Robert Niemi*. – Vilnius: Džiugas, 1996. – 720 p.: iliustr.

- *Etninės muzikos ir kultūrinių ryšių puoselėtojas*: konferencija, skirta žymaus lietuvių folkloristo, poeto ir vertėjo kanauninko Adolfo Sabaliausko-Žalios Rūtos 45-osioms mirties metinėms, 1995 m. lapkričio 7 d.: pranešimai. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 1996. – 53 p.: iliustr.

- *Tautosakos rinkėjo vadovas*: metodinė priemonė studentų tautosakinei praktikai. – 3-asis leidimas (Nukelta į 12 p.)

leidimas. – Vilnius: Valgra, 2002. – 83 p.

• *Lietuvos ir Suomijos kultūriniai ryšiai besikeičiančioje Europoje = Liettuan ja Suomen kulttuuri-suheteita muuttuvassa Euroopassa*: seminaras, Plokščiai (Šakių r.), 2003 m. rugsėjo 6 d.: pranešimai (sud. Stasys Skrodenis, Jurgita Ivanauskaitė). – Vilnius: Valgra, 2003. – 101 p.: iliustr.

• *Broliai Juškos – lietuvių liaudies dainų rinkėjai ir leidėjai / Antanas Mockus*. – Vilnius: Tyto alba, 2003. – 277 p.: iliustr.

• *Docentas Vincas Laurynaitis (1904–1978) / Gintautas Akelaitis, Stasys Skrodenis*. – Vilnius: VPU leidykla, 2004. – 23 p.: iliustr.

• *Folkloras ir folklorizmas*: mokymo knyga. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005. – 209 p.

• *Rinktiniai raštai: etnologijos ir tautosakos baruose / Juozas Baldžius*. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005. – 555 p.

• *Juodasis kryžius, arba Palydėti pasmerktieji: karo kapeliono atsiminimai / Adolfas Sabaliauskas*. – 2-asis leidimas. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2006. – 73 p.

• *Baubliai: trumpas žinios turistui*. – Klaipėda: Druka, 2007. – 31 p.: iliustr.

• *Lietuvos ir Suomijos draugija, 1927–2000 = Liettua-Suomi-seura, 1927–2000*: istorijos apybraiža. – Vilnius: Džiugas, 2007. – 174 p.: iliustr.

• *Lietuviški-suomiški pokalbiai = Liettualais-suomalainen keskusteluopas*. – Vilnius: Margi raštai, 2008. – 200 p.

• *Suomija ir Lietuva: istorinių ir kultūrinių ryšių vagos*: straipsnių rinkinys. – Vilnius: Margi raštai, 2009. – 469 p.

• *Folkloras ir gyvenimas*: straipsnių rinkinys. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010. – 488 p.

• *Ažuolas folklore ir kultūroje*: straipsnių rinkinys. – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010. – 140 p.: iliustr.

• *Bitelė Baublyje*: antologija (skirta XIX a. pirmosios pusės Žemaitijos šviesuolio, poeto ir mokslininko Dionizo Poškos atminimui). – Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2011. – 229 p.: iliustr.

• *Saulėlydžio atšvaitai*: poezija: originali ir vertimai / Šilalės rajono savivaldybės Bijotų seniūnija. – Vilnius: Edukologija, 2012. – 148 p.

• *Suomijos gvardijos šauliai Lietuvoje (1854–1855)*. – Vilnius, Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2015 m. – 40 p.: iliustr.

• *Lakštingalų krašto šiluma: Suomių rašytoja Maila Talvio ir Lietuva*. – Vilnius, Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2016. – 189 p.

• *Profesorius Aukusti Robert Niemi ir Lietuva = Professori Aukusti Robert Niemi ja Liettua*. – Vilnius, Margi raštai, 2018. – 272 p.

• *Baublio paunksmė* (2018).

Stasio Skrodenio sudaryti leidiniai

Sudarė, išvertė ir parengė spaudai šias knygas: M. Talvio *Dvi meilės* (1994), *Nemuno krašto aidai: Laiškai Mailai ir Josepiui Mikoloms*, A. R. Niemi *Lituanistiniai raštai* (abi 1996). Sudarė ir parengė knygą *Kalbininko Kazimiero Jauniaus rankraštinių palikimas*: Katalogas ir publikacijos (1972), A. Mockaus knygą *Broliai Juškos* (2003), A. Sabaliausko (Žalios Rūtos) prisiminimus *Juodasis kryžius, arba Palydėti pasmerktieji* (2005), J. Baldžiaus *Rinktinius raštus* (2005), Z. Slaviūno *Raštus* (2 t. 2006–07), straipsnių rinkinį *Ažuolas folklore ir kultūroje* (2010), antologiją *Bitelė Baublyje* (2011).

Išspausdintos S. Skrodenio į lietuvių kalbą išverstos knygos:

Iš suomių kalbos išvertė mokslinės ir grožinės literatūros kūrinių: *Karelių pasakos* (1970), V. Huovinen *Laukymės išminčius* (1972), P. Haanpää *Devynių kareivių batai* (1973), F. E. Sillanpää *Užgesusi jaunystėje* (1977), T. Rautavaaras *Kam tinka augalai* (1984), E. Salolos *Kvailių kaimas* (1986), S. Seppo *Ką žinote apie Suomiją* (1992), V. V. Meri *Manilinė virvė. Pulkininko vairuotojas*, K. Valos *Ant žemės krūtinės* (abi 1994), M. Waltari *Tiesa apie Estiją, Latviją ir Lietuvą* (2005), R. Öllerio *Suomijos ir Lietuvos tarpusavio ryšiai seniau ir dabar* (2004), K. Wiiko *Europiečių šaknys* (2009), *Saulėlydžio atšvaitai* (2012). Iš sorbų kalbos išvertė liaudies pasakų rinkinį *Balanų pilis* (1971²1992), iš estų kalbos – kūrinių vaikams.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. „Stasys Skrodenis“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: <https://inx.lv/JjRVa>.

2. „Stasys Skrodenis“, Vikipedija. Laisvoji enciklopedija: <https://inx.lv/JjRVY>.